

388

TISUČNICA

SLOVJENSKIH APOSTOLAH

SV.

CIRILA I METODA.

U ZAGREBU.

TISKOM DRAGUTINA ALBRECHTA.

MDCCCLXIII.

Uvod.

Priznanje neumrlih zaslugah sv. Cirila i Metoda za razprostranjenje kršćanske vjere, prosvjete i književnosti kod Slavenah, nije se moglo od svega naroda slavenskoga veličanstvenije pokazati pred svietom, nego obćenitom svetkovinom njihove uspomene, u jednoj te istoj godini proslavljenom.

Nakon tisuć godina prvoga pojavljenja sv. apostolah na zemljištu velike Moravske, s kojim se počima i književno njihovo djelovanje, probudi se čut zahvalnosti prama njima u svemu ogromnom slavenskom svietu, pa nakon tisućljetnog crkvenog razdvojenja, sjediniše se u duhu opet sva slavenska plemena, od istočne i zapadne crkve, da proslave ime i djelo onih svetih muževah, koji oduševljeni pravim apostolskim duhom, naučahu njegda u narodnom jeziku, da je sveta vjera Isusova jedna, ako su i sljedbenici ove vjere imali različitih obredah i različitih poglavarah.

Što se je ikada dublje taknulo čuvstva ostalih plemenah slavenskih, to je svagda našlo od-

ziva i u grudih plemena hrvatskoga: time nije čudo, da i pobožna želja, proslaviti ove godine tisućljetnu uspomenu slavenskih apostolah, i prvih kršćjansko-slavenskih književnikah, u kraljevini Hrvatskoj obćenitim oduševljenjem prihvatjena biaše; s toga je i društvu za jugoslavensku povjestnicu i starine lahađ posao bio, naći shodne puteve, kako da se novi po rimskoj vlasti opredieleni dan sv. Cirila i Metoda, to jest peti srpanj, u Zagrebu što svetčanije proslavi; za koje proslavljenje povećati, odlučilo je isto društvo izdati ovu „Tisućnicu“ na vječnu uspomenu toga tisućljetnoga svetkovanja.

Ako ikoje pleme slavensko, to imadu doista Hrvati i pravo i dužnost svetkovati uspomenu sv. Cirila i Metoda, jer uprav u hrvatskom narodu zasadiše ovi sveti vjeroviestnici, s narodnim jezikom i s narodnim crkvenim obredom, onaj kriepki narodni duh, što je Hrvatom podavao snage kroz vjekove, u svih duševnih borbah sa silovitim tuđinstvom, što ih je bodrio u svih tugah, zadanih im od mnogih neprijateljah tuđjih i domaćih.

Ovdje neima prostora, da obširnije razložim sve one prevažne posljedice, što ih je imalo kod Hrvatah spasonosno djelovanje svetih slavenskih apostolah; nu smatram ipak za potrebno, na kratko spomenuti nje koje čine, koji su proiztekli iz vrela njihova djelovanja.

Neima dvojbe, da su sv. slavenski apostoli na svom opetovanom putovanju u Rim (867. i 870.), posjetiv takodjer Mletke, udarili onamo putem preko posavske i primorske, tada većom stranom

jur po njemačkih ili talijanskih vjeroviestnicih pokrštjene Hrvatske, gdje su, osobito u južnoj Dalmaciji, obratili mnoge zaostavše pogane na vjeru Isusovu, čim su zajedno kod ostalih jur pokrštjenih Hrvatah, utvrdili vjeru kršćjansku, s uvedenjem slovenskoga jezika u crkvene obrede.

O novom onodobnom pokrštjenju Hrvatah, svjedoče nam, osim cara Konstantina Porfirogenita, takodjer domaći naši ljetopisi popa dukljanskoga i neimenovana Hrvata¹⁾. A da je po sv. Cirilu i Metodu uveden slavenski jezik u crkvene obrede i kod Hrvatah, to potvrđuju skoro svi suvremeni i kasniji povjestnički spomenici.

Poznato je takodjer, kako je sveti Metod, kao panonski nadbiskup, uspješno djelovao kod podravskih i pomurskih Hrvatah, u ono doba, kad je živio na dvoru Kocela kneza. Ima dapače tragovah, da je crkveno djelovanje sv. Metoda uspješno protezalo se na istu sjevernu veliku Hrvatsku, stupivšu tada u politički savez s velikom Moravskom, te se uprav ovomu djelovanju pripisati ima, što krakovski i ostali stanovnici velike Hrvatske, u kasnije doba, poznati bijahu kao najžešćji branitelji slovenskoga obreda i jezika u državi Poljskoj.

Ali kao što su jur za života sv. Metoda njemački biskupi u Panoniji i u Moravskoj sva mo-

¹⁾ „I tako sveti muž Kostanc (Ciril) naredi popove i knjigu hãrvacku, i iztumači iz gãrčkoga hãrvacku knjigu i hãrvacki iztumači evangjelja i sve pištule crkvene, i tako staroga kako novoga zakona, i učini knjige s papinim dopušćenjem, i naredi misu, i utvãrdi zemlju u viru Isukãrstovu, i vazã prošćenje i obrati k Rimu put svoj, koji mu pod posluh sveti zapovidan biše.“ Kronika Hrvatska iz XII. vieka. Arkiv I. str. 14.

prediele i crkve, gdje je do onda jezik slovenski kod službe božje u običaju bio, s nova podvrđi ⁹⁾. četiri godinah kasnije, naime godine 1252 dozvoli isti papa biskupu Krčkomu da na otoku Krku, kod Benediktinah sv. Nikole od Omišlja, porabu slovenskoga jezika u službi božjoj po starom običaju dopustiti može ⁹⁾.

Na taj način uzdrža se unapred crkveni jezik i obred slovenski kod Hrvatah zapadne crkve sve do vremena Reformacije, jer crkvene rimske vlasti volile su napokon na tiho i častimice dozvoliti ono, što bez velikoga pokreta i odpora zabraniti mogle nisu ⁹⁾.

Slovenski crkveni jezik s glagolskom službom božjom, koju hrvatski Benediktini u 14. stoljetju (1347) na istu česku zemlju presadiše, razplodi se tečajem vremena kod Hrvatah zapadne crkve na toliko, da je u petnaestom stoljetju vladao po svojoj skoro Dalmaciji, sjevernoj Albaniji, Istri, prekokukskoj Hrvatskoj, po njevoj strani Bosne, te na daleko rasprostranio se po istoj pokupskoj, posavskoj, podravskoj i medjumurskoj Hrvatskoj, budući da još tečajem svega 16 vieka u Zagrebačkoj biskupiji mnogo župah i monastirah bijaše, u kojih su glagolski župani i redovnici rabili u crkvi jezik slovenski ⁹⁾.

⁹⁾ Jura Regni Croatiae I. p. 67.

⁷⁾ Theiner. Vetera monumenta Slavorum meridionalium Historiam illustrantia. Romae 1863. I. p. 79.

⁸⁾ Farlati Illyricum Sacrum T. III. p. 142.

⁹⁾ U Štrigovu, trgovištu medjumurskom, na granici Štajerske, utemelji jur g. 1448 knez Friderik Celjski i Zagorski, iz pobožnosti prama sv. Jerolimu, opatiju i monastir glagolskih redovnikah. — Bedeković. Natale Solum St. Hieronymi. Neostadii 1762., p. 300. — Po-

U vrijeme crkvene reformacije, presadili su ponajviše Hrvati oduševljenje za porabu narodnog jezika pri službi božjoj, takodjer u susjedne zemlje gorutansko-slovenske, te su u Kranjskoj, uz Trubera, većom stranom Hrvati iz Istre, jadranskoga Primorja, te iz Dalmacije, neumorno djelovali na polju razplodjivanja novoga vjerozakonskoga nauka i narodne književnosti ¹⁰⁾.

Ponovljeno u ono doba zanešenje svega naroda za svoj crkveni jezik i narodni obred, djelovalo je na isti Rim i na domaća zapadno-crkvena poglavarsva na toliko, da se je tada ozbiljno misliti počelo: kako da se s obćenitom željom južnih Slavenah,

četkom 16. vieka (1501) spominju se u Zagrebačkoj županiji: u Dragolinu u kapelan Jakob glagolita; na Kravarskom kod sv. Katarine župnik Andrija glagolita; u Petrovini župnik Grgur glagolita. A još prije, glagolski fratrovi u samostanu Svetica h na brdu Smolči, kamo stoprv g. 1627 knezovi Zrinjski latinske redovnike sv. Pavla uvedoše. — Kerčelić Hist. Eccl. zagr. p. 21. 23. — Prilikom održavanog crkvenog zbora u Zagrebu g. 1574 pod biskupom Jurjem Draškovićem, spominju se sljedeći glagolski župnici i svetjenici. Pri sv. Nikoli na Zelini župnik Vincek glagolita; na Granešini župnik Ivan glagolita, pri svetoj Klari na Savi župnik Grgur glagolita; u Nartu upravitelj župe Ivan glagolita i na Odri župnik Grgur glagolita; pri sv. Petru na Petrovini župnik Mate glagolita; kod sv. Marka na Trnju (in Spinis) župnik Mate dalmatin; na velikoj Gorici u Turovompolju župnik Ivan glagolita; na starih Čićah župnik Vince dalmatin; na Vukovini župnik Juraj dalmatin; pri sv. Mariji pod Okićem župnik Ivan dalmatin; pri sv. Jurju u Maruševcu kod Varaždina, župnik Ivan glagolita. — Joannis Levaković. Ordo et Series Cleri Dioecesis Zagrabienensis 8 Martii 1574 in Synodo. Msc. i Constitutiones Synodales Ecclesiae Zagrabienensis pro Clero dioecetano recusae. Zagrabiae 1805. p. 312.

¹⁰⁾ Sjetimo se samo proslavljenih muževah: Pavla Petra Vergera biskupa ponajprije Senjskog, zatim Koparskog; Stjepana Konzula, istrijanina, Mate Frankovića (Flacius Illyricus) iz Labina u Istri, Antuna dalmatina, Jurja Juričića, Leonarda Merherića iz Dalmacije i. t. d.